

Investigating the effect of nature tourism experience on responsible tourism behaviors with emphasis on subjective well-being components

Azam Safarabadi ^{1*}, Siamak Tareh ², Fatemeh Shekari ³,

¹ Assistant Professor of Tourism and Hospitality Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

² Master of Science in Tourism Marketing Management, Shiraz University, Shiraz, Iran.

³ Assistant Professor of Tourism and Hospitality Management, Shiraz University, Shiraz, Iran Iran.

*Corresponding author, Email: a.safarabadi@shirazu.ac.ir

Keywords:

Nature-centered,
well-being,
connection with nature,
tourist experience,
tourism sustainability.

Introduction

The findings from field observations on nature tours indicate that experienced nature tourists, compared to less experienced ones, exhibit higher levels of environmentally responsible behaviors. This group also establishes a deeper connection with the natural environment, which can be the result of frequent and meaningful interactions with nature. Such differences provide a rich field for initiating scientific studies and evidence-based research. Given the increasing necessity of protecting the environment and preventing the negative consequences of human activities, promoting responsible behaviors among nature tourists is of strategic importance. Responsible behavior is recognized as one of the essential factors in preserving the environment, and with the increase in nature-based travel, the need for education and investment in this area has become more prominent than ever. Among the important issues is the identification of factors that can strengthen the intrinsic motivations of nature walkers so that they can have the greatest impact on protecting the natural environment voluntarily and at minimal cost. Previous studies in this field have examined factors such as subjective well-being, which play an important role in promoting responsible behavior.

Methodology

The present study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. Data collection was carried out using two approaches: survey and library. The statistical population included Iranian nature hikers, and using the Cochran formula, the sample size was determined to be 384 people; however, in order to increase the accuracy of the results, 410 people were questioned. The sampling method was cluster and simple random. The data collection tool was an electronic questionnaire with a closed structure and based on a five-point Likert scale (from "very much" to "very little"), the design of which was mainly based on theoretical background and literature on the subject.

Findings

-The effect of the variable of previous experience of nature tourism on the responsible behavior of nature tourists, the path coefficient value is estimated to be 1. Considering that the value (P-value) is less than 0.05, it can be said that this value is significant at the error level of 0.05.

-The effect of the variable of connection with nature on the responsible behavior of nature tourists, the path coefficient value is estimated to be 0.347. Considering that the value (P-value) is less than 0.05, it can be said that this value is significant at the error level of 0.05.

-The effect of the variable of subjective well-being on the responsible behavior of nature tourists, the path coefficient value is estimated to be 0.327. Considering that the value (P-value) is less than 0.05, it can be said that this value is significant at the error level of 0.05.

-The effect of the variable of previous experience of nature tourism on the connection with nature, the path coefficient value is estimated to be 0.238. Given that the P-value

is less than 0.05, it can be said that this value is significant at the 0.05 error level.

Received:

22/Mar/2024

Revised:

22/Mar/2024

Accepted:

16/Jun /2024

-The effect of the frequency of nature tourism experience on the link with subjective well-being, the path coefficient value is estimated to be 0.336. Given that the P-value is less than 0.05, it can be said that this value is significant at the 0.05 error level.

Discussion and Conclusion

This study has examined the factors affecting responsible behavior of nature tourists. Given Iran's climatic diversity, cultural richness, and the variety of natural landscapes it enjoys, in recent years we have witnessed a significant increase in the trend towards nature tourism in the country; a phenomenon that, despite its economic and cultural benefits, has brought with it numerous negative environmental consequences. Hence, the need to protect natural resources and preserve ecological heritage for future generations has become an unavoidable necessity. Within the framework of this study, the variables of "previous nature tourism experience", "connection with nature", and "subjective well-being" were selected as factors affecting responsible environmental behavior, and the conceptual model of the research was drawn using theoretical background. The collected data were examined through descriptive and inferential analyses. What distinguishes this research from previous studies is its focus on emerging and less studied dimensions of responsible ecotourism behavior. The findings show that simply having a high level of ecotourism experience cannot lead to the promotion of responsible behavior in individuals, but rather this relationship becomes meaningful when it is influenced by mediating variables such as connection with nature and subjective well-being. In other words, the quality and context of the experience matter, and not every experience will necessarily lead to responsible behavior.

- Given the significant relationship between the frequency of ecotourism experience and connection with nature, which in turn affects responsible environmental behavior, it is suggested that a coherent program be developed for less experienced groups such as students and youth. In this regard, targeted training and careful monitoring of these groups' first ecotourism experiences can lead to the formation and strengthening of a sense of belonging to nature and ultimately to the emergence of environmentally responsible behaviors.

- Given the positive relationship between the frequency of ecotourism experiences and the promotion of subjective well-being-which in turn strengthens responsible behavior-it is suggested that initial ecotourism experiences take place under controlled conditions and with the necessary training. In particular, the deployment of trained guides in sensitive and vulnerable ecotourism destinations can lead to the improvement of tourists' subjective well-being and the promotion of their environmentally responsible behaviors in the long term.

How to cite this article:

Safarabadi, A., Tareh, S., & Sekari, F. (2025) Investigating the effect of nature tourism experience on responsible tourism behaviors with emphasis on subjective well-being components. *Green Development Management Studies*, 4(2), 1-22. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7449.1109>

بررسی تاثیر تجربه طبیعت‌گردی بر رفتارهای گردشگری مسولانه با تأکید بر مؤلفه‌های بهزیستی ذهنی

اعظم صفراآبادی^{۱*}، سیامک تاره^۲، فاطمه شکاری^۳

^۱ استادیار مدیریت گردشگری و هتلداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

^۲ کارشناسی ارشد بازاریابی گردشگری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

^۳ استادیار مدیریت گردشگری و هتلداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: a.safarabadi@shirazu.ac.ir

چکیده

واژگان کلیدی:

طبیعت‌محور، بهزیستی، پیوند با طبیعت، تجربه گردشگر، پایداری گردشگری

تاریخ دریافت:

۳ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری:

۳ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۲۷ خرداد ۱۴۰۳

با گسترش روزافزون گردشگری طبیعت‌محور و افزایش علاقه‌مندان به این نوع سفرها، نگرانی‌ها درباره تخریب‌های عمدی و غیرعمدی محیط‌زیست طبیعی افزایش یافته است. این مسئله ضرورت توجه به راهکارهای مؤثر برای کنترل و کاهش آثار منفی زیست‌محیطی ناشی از طبیعت‌گردی را دوچندان کرده است. در سال‌های اخیر، انتخاب مقاصد و اقامتگاه‌ها از سوی گردشگران دوستدار محیط‌زیست، بیش از پیش تحت تأثیر ملاحظات زیست‌محیطی و تلاش برای به حداقل رساندن آثار مخرب قرار گرفته است. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش تجربه قبلی طبیعت‌گردی در شکل‌گیری رفتار مسؤلانه طبیعت‌گردان، با تأکید بر نقش میانجی متغیرهای «بهزیستی ذهنی» و «پیوند با طبیعت» انجام شده است. با توجه به ظرفیت‌های بالای طبیعی و فرهنگی ایران در جذب گردشگران طبیعت‌گرد، تحلیل سازوکارهای اثرگذار در این حوزه می‌تواند زمینه‌ساز تدوین راهبردهایی برای توسعه پایداری طبیعت‌گردی باشد. این پژوهش از نوع کاربردی و به روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری شامل طبیعت‌گردان ایرانی بوده و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده‌اند. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بین «پیوند با طبیعت» و «رفتار مسؤلانه طبیعت‌گردان» رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، بین «بهزیستی ذهنی» و «رفتار مسؤلانه» نیز رابطه‌ای معنادار مشاهده شد. افزون بر این، «فراوانی تجربه طبیعت‌گردی» با «پیوند با طبیعت» و با «بهزیستی ذهنی» نیز رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد. نتایج آزمون میانجی‌گری نشان داد که تأثیر فراوانی تجربه بر رفتار مسؤلانه از طریق دو متغیر میانجی «پیوند با طبیعت» و «بهزیستی ذهنی» به صورت کامل و معنادار صورت می‌گیرد. در مقابل، اثر مستقیم تجربه قبلی بر رفتار مسؤلانه، معنادار نبوده است.

مقدمه

یافته‌های حاصل از مشاهدات میدانی در تورهای طبیعت گردی حاکی از آن است که طبیعت گردان با تجربه، در مقایسه با افراد کم تجربه، سطح بالاتری از رفتارهای مسئولانه زیست محیطی را از خود نشان می‌دهند. این گروه همچنین پیوند عمیق تری با محیط طبیعی برقرار می‌کنند که می‌تواند ناشی از تعاملات مکرر و معنادار با طبیعت باشد. چنین تفاوت‌هایی، زمینه‌ای غنی برای آغاز مطالعات علمی و پژوهش‌های مبتنی بر شواهد فراهم می‌آورد. با توجه به ضرورت روزافزون حفاظت از محیط زیست و پیشگیری از پیامدهای منفی فعالیت‌های انسانی، ارتقاء رفتارهای مسئولانه در میان طبیعت گردان از اهمیت راهبردی برخوردار است (هشمتی، قیطوری و شادفر، ۲۰۲۲؛ سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۲).

رفتار مسئولانه به‌عنوان یکی از عوامل اساسی در حفظ محیط زیست شناخته می‌شود و با افزایش سفرهای طبیعت محور، نیاز به آموزش و سرمایه گذاری در این حوزه بیش از پیش برجسته شده است. از جمله موضوعات مهم، شناسایی عواملی است که بتوانند انگیزه‌های درونی طبیعت گردان را تقویت کنند تا آنها به صورت داوطلبانه و با حداقل هزینه، بیشترین تأثیر را در حفاظت از محیط طبیعی ایفا نمایند. مطالعات پیشین در این زمینه به بررسی عواملی همچون بهزیستی ذهنی پرداخته‌اند که نقش مهمی در ارتقاء رفتار مسئولانه ایفا می‌کند (شیو^۱ و همکاران، ۲۰۲۰؛ چن^۲ و همکاران، ۲۰۲۲).

با افزایش محبوبیت طبیعت گردی و رشد تعداد طرفداران این نوع گردشگری، آسیب‌های خودآگاه و ناخودآگاه به محیط زیست افزایش یافته است (هانت و هاربور^۳، ۲۰۱۹؛ ترلوهان و همکاران^۴، ۲۰۲۲). در ایران نیز با افزایش چشم‌گیر تعداد طبیعت گردان، رفتارهای غیرمسئولانه در قبال طبیعت بیشتر شده است (هشمتی و همکاران، ۲۰۲۲). این نگرانی‌ها موجب شده تا ارائه راهکارهای مؤثر برای کاهش تخریب‌های زیست محیطی به یکی از اولویت‌ها تبدیل شود. طبیعت گردی مسئولانه به‌عنوان راهکاری شناخته شده، می‌تواند در کنترل و جلوگیری از این آسیب‌ها نقش مؤثری ایفا کند. با این حال، علیرغم ارائه روش‌ها و ارزیابی عوامل مؤثر، نه تنها بهبودی در کاهش تخریب‌ها مشاهده نشده، بلکه شاهد افزایش تعداد طبیعت گردان غیرمسئول و آسیب‌های بیشتر به مقاصد طبیعی و روستایی هستیم (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۲).

طبیعت گردی آگاهانه و مسئولانه، در صورتی می‌تواند به‌طور مؤثر به کاهش تخریب‌های زیست محیطی منجر شود که با تقویت حس نیاز به یادگیری و پایبندی به رفتارهای سازگار با محیط زیست در گردشگران همراه باشد (تاجر و دمیر^۵، ۲۰۲۲؛ هشمتی، قیطوری و شادفر، ۲۰۲۲؛ کولوراتنی و همکاران^۶، ۲۰۲۱). رفتار مسئولانه زیست محیطی گردشگران موضوعی چندبعدی است که منجر به حفاظت از محیط زیست می‌شود. در پژوهش‌های پیشین، متغیرهایی مانند پیوند با طبیعت (چن و همکاران، ۲۰۲۳) به صورت موردی بررسی شده‌اند و تأثیر آن‌ها بر بهبود رفتار مسئولانه زیست محیطی قابل توجه بوده است. به طوری که، زمانی که طبیعت گردان در ارتباط مستقیم با طبیعت قرار می‌گیرند، مانند حضور در جنگل (فارکیک و همکاران^۷، ۲۰۲۱)، یا از طریق تجربیات قبلی سفر (کاجیو و همکاران^۸، ۲۰۲۲)، رفتار

1 Su et al.

2 Chen et al.

3 Hunt et al.

4 Trelohan et al.

5 Tajer & Demir

6 Kularatne et al.

7 Farkic et al.

8 Cajiao et al.

مسئولانه‌تری از خود نشان می‌دهند (لیو و همکاران^۱، ۲۰۱۹؛ کولوراتنی و همکاران، ۲۰۲۱). تقویت حس پیوند با طبیعت و تعمیق تجربیات سفر می‌تواند به انجام طبیعت‌گردی مسئولانه کمک شایانی کند.

عامل دیگری که در بهبود رفتار مسئولانه زیست‌محیطی نقش مهم دارد، افزایش بهزیستی ذهنی گردشگران است (شیو و همکاران، ۲۰۲۲؛ چنگ و همکاران^۲، ۲۰۲۲). بهزیستی ذهنی انواع مختلفی دارد و طبیعت‌گردی می‌تواند به تقویت معنادار آن در افراد کمک کند (گیلبرت^۳ و همکار، ۲۰۰۴؛ رحمانی و قنات و متر، ۲۰۱۸؛ شیو و همکاران، ۲۰۲۲). بیشتر پژوهش‌های موجود در مورد بهزیستی ذهنی، بر جنبه‌های بازاریابی و افزایش درآمد جامعه میزبان (تاجر و همکار، ۲۰۲۲؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۶؛ کانجورمن^۴ و همکار، ۲۰۲۲)، بهبود کیفیت زندگی به صورت غیرمخرب (لو، ۲۰۱۷؛ چنگ و همکاران، ۲۰۲۲) و افزایش شادی و رضایت از زندگی (لی^۵ و همکار، ۲۰۲۱؛ کوآن و لی، ۲۰۲۰) متمرکز شده‌اند.

بنابراین، بررسی تأثیر بهزیستی ذهنی بر رفتار مسئولانه گردشگران و ارتباط آن با سایر متغیرهای این پژوهش، از اهمیت بالایی برخوردار است. پیوند با طبیعت و بهزیستی ذهنی می‌تواند به شکل‌گیری نوعی تجربه گردشگری منجر شوند که تأثیر مثبت بر رفتار مسئولانه زیست‌محیطی دارد (کاجیو و همکاران، ۲۰۲۲). با توجه به این که سفرهای طبیعت‌گردی به تقویت بهزیستی ذهنی و ایجاد پیوند عمیق‌تر با طبیعت کمک می‌کنند، هدف این مطالعه بررسی تأثیر این سه متغیر (بهزیستی ذهنی، پیوند با طبیعت و تجربه قبلی) بر بهبود رفتار مسئولانه زیست‌محیطی در ایران است. افزایش تعداد طبیعت‌گردان با رفتار غیرمسئولانه در ایران، به تخریب پوشش گیاهی، افزایش زباله، آلودگی‌های صوتی و بصری و آزار حیوانات منجر شده است (هشمتی و همکاران، ۲۰۲۲؛ ترلوهان و همکاران، ۲۰۲۲). جلوگیری از تخریب‌های بیشتر و حفاظت از طبیعت برای نسل‌های آینده امری حیاتی است (تاجر و دمیر، ۲۰۲۲؛ کاجیو و همکاران، ۲۰۲۲). در این مطالعه، نقش متغیرهایی مانند بهزیستی ذهنی، پیوند با طبیعت و فراوانی تجربه در بهبود رفتار مسئولانه طبیعت‌گردان در ایران بررسی می‌شود. این متغیرها به عنوان عناصر کلیدی در شکل‌گیری رفتار مناسب طبیعت‌گردان در نظر گرفته می‌شوند و می‌توانند گام بزرگی در جهت حفاظت پایدار از طبیعت و منابع طبیعی برای نسل‌های آینده باشند.

طبیعت‌گردی به عنوان یکی از بازارهای پررشد در صنعت سفر شناخته می‌شود که نیازمند رویکردی مسئولانه است. این مسئولیت‌پذیری تنها زمانی محقق می‌شود که دولت و بخش خصوصی در برنامه‌ریزی و اجرای دقیق قوانین و مقررات همکاری کنند (کاتلر^۶ و همکاران، ۲۰۲۱، ۵۵۱). محققان اغلب از اصطلاحات مختلفی مانند رفتار طرفدار محیط زیست، رفتار سازگار با محیط زیست و رفتار دوستدار محیط زیست به جای یکدیگر استفاده می‌کنند تا رفتار مسئولانه محیطی را توصیف کنند (سو^۷ و همکاران، ۲۰۲۰). در حوزه گردشگری، رفتار مسئولانه به اقداماتی اطلاق می‌شود که گردشگران برای کاهش آثار نامطلوب زیست‌محیطی، مشارکت در حفظ محیط زیست و جلوگیری از آسیب‌های زیست‌محیطی در طول فعالیت‌های تفریحی انجام می‌دهند (لی^۸ و همکاران، ۲۰۱۳). در سال‌های اخیر، محققان نقش کلیدی رفتار مسئولانه را در پایداری محیطی مقاصد گردشگری شناسایی کرده‌اند و تلاش‌هایی برای درک ساختار این رفتار صورت گرفته است (لی و وو، ۲۰۲۰). تجربه گردشگری مفهومی گسترده است و شامل هر آن چیزی می‌شود که گردشگران در یک مقصد از سر می‌گذرانند، اعم از رفتارها، ادراکات، احساسات و شناخت‌ها (لی و همکاران، ۲۰۲۱).

¹ Liu et al.

² Cheng et al.

³ Gilbert et al.

⁴ Kunjuraman et al.

⁵ Lee et al.

⁶ Kotler et al

⁷ Su

⁸ Lee al.

در دهه ۱۹۷۰، تحقیقات درباره تجربه گردشگری آغاز شد و این مفهوم به عنوان جستجویی برای اصالت یا فرار از دنیای بیگانه تلقی می‌شد. در دهه ۱۹۹۰، تمرکز تحقیقات بر درک افکار و احساسات گردشگران از طریق یادداشت‌های روزانه و مصاحبه‌ها قرار گرفت (کوئلهو^۱ و همکاران ۲۰۱۸). بر اساس بررسی‌های (لی و همکار، ۲۰۲۳)، تجارب گردشگری به عنوان ابزاری مؤثر برای تغییر نگرش‌ها، تقویت رفتار مسئولانه زیست‌محیطی و شکل‌دهی به نیت رفتاری گردشگران در نظر گرفته می‌شوند. در طبیعت‌گردی، تجارب شامل جنبه‌های لذت‌بخش، تعاملی، بکر بودن، راحتی، محرک‌ها، ایمنی شخصی و حتی جنبه‌های منفی است. این تجارب همچنین دارای ابعاد زیبایی‌شناختی، عاطفی و عملی هستند (لی و همکار، ۲۰۲۱).

پیوند با طبیعت به ارتباطات عاطفی و تجربی افراد با محیط طبیعی اشاره دارد و مطالعات نشان می‌دهند که این پیوند با رفتار مسئولانه زیست‌محیطی مرتبط است (چن، هانگ، وو، ایپ و وانگ، ۲۰۲۳). احساس قوی‌تر پیوند با طبیعت به تمایل بیشتر برای حمایت از رفتارهای طرفدار محیط زیست و کاهش احتمال آسیب به محیط طبیعی منجر می‌شود. فعالیت‌هایی مانند پیاده‌روی یا اقامت در مناطق طبیعی می‌توانند این پیوند را تقویت کنند و احساس تعلق به طبیعت را در افراد ایجاد نمایند (علیقلی‌زاده فیروزجانی و همکاران، ۱۴۰۰). بهزیستی ذهنی نیز نقش مهمی در رضایت از زندگی و افزایش امید به آینده دارد (گیلبرت و همکار، ۲۰۰۴؛ یو و همکاران، ۲۰۲۱). بهزیستی ذهنی شامل ابعادی مانند بهزیستی لذت‌گرا و بهزیستی سعادت‌گرا است. در دیدگاه لذت‌گرا، رفاه با تجربه احساسات مثبت و رضایت از زندگی سنجیده می‌شود، در حالی که در دیدگاه سعادت‌گرا، رفاه از طریق تحقق استعدادها و ظرفیت‌های درونی انسان تعریف می‌شود (رایان^۲ و همکار، ۲۰۰۱؛ گائو و همکاران، ۲۰۱۸). سفر و طبیعت‌گردی می‌توانند بهزیستی ذهنی را ارتقا دهند و به افراد کمک کنند تا احساسات مثبت بیشتری را تجربه کنند (رحمانی و قنات و متر، ۲۰۱۸). در مجموع، تجارب طبیعت‌گردی، پیوند با طبیعت و بهزیستی ذهنی عوامل کلیدی هستند که می‌توانند رفتار مسئولانه زیست‌محیطی گردشگران را بهبود بخشند. این عوامل نه تنها به حفظ محیط زیست کمک می‌کنند، بلکه به ایجاد تجربیات مثبت و پایدار برای گردشگران نیز منجر می‌شوند.

مطالعات متعددی در سال‌های اخیر به بررسی عوامل مؤثر بر رفتار گردشگران و روابط آن با محیط زیست پرداخته‌اند. به عنوان نمونه، امینی‌زاده (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی نقش بهزیستی ذهنی گردشگران در لذت‌بردن از مقاصد گردشگری پرداخت. نتایج نشان داد که مؤلفه شناختی بهزیستی ذهنی تأثیر معناداری بر ادراک لذت از مقصد دارد، در حالی که مؤلفه عاطفی فاقد تأثیر معنادار بود. این یافته‌ها بر اهمیت ادراکات شناختی گردشگران در شکل‌گیری تجربه سفر تأکید دارند.

در مطالعه‌ای دیگر، سلیمانی و همکاران (۱۴۰۲) آثار منفی ناشی از رفتارهای غیرمسئولانه گردشگران در مناطق روستایی را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش ضرورت آموزش و ارتقای آگاهی گردشگران را در کاهش اثرات مخرب زیست‌محیطی برجسته می‌سازد. در حوزه گردشگری سلامت، اوهه و همکاران (۲۰۱۷) اثرات مثبت روانی و فیزیولوژیکی ناشی از حضور در محیط‌های طبیعی مانند جنگل را مورد بررسی قرار دادند و بر نقش ترمیمی طبیعت در سلامت انسان تأکید نمودند.

لو و همکاران (۲۰۱۸) از منظر روان‌شناسی محیطی، به بررسی پیوند انسان با طبیعت پرداختند و نشان دادند که درک طبیعت به مثابه "مادر" می‌تواند رفتارهای طرفدار محیط‌زیست را تقویت کند. همچنین فاریک^۳ و همکاران (۲۰۲۱) مفهوم «حمام جنگلی» را به عنوان رویکردی نوین در گردشگری آگاهانه معرفی کردند و بر اهمیت بازگشت آگاهانه به طبیعت در عصر بحران‌های زیست‌محیطی تأکید کردند. در زمینه تجربیات گردشگری و تأثیر آن بر نگرش‌های زیست‌محیطی، کولوراتنی و همکاران (۲۰۲۱) با استفاده از مدل‌سازی انتخاب ترجیحی، به بررسی تأثیر تجربه پیش و پس از سفر بر رفتار زیست‌محیطی پرداختند. نتایج نشان داد که تجربه سفر می‌تواند به عنوان یک محرک تجربی، آگاهی زیست‌محیطی و رفتارهای حفاظت‌گرایانه را تحت تأثیر قرار دهد.

¹ Coelho et al.

² Ryan et al.

³ Farkic et al.

مطالعه شیو و همکاران (۲۰۲۲) نیز حاکی از آن است که ویژگی‌های ترمیمی مقاصد گردشگری، اثرات مثبتی بر بهزیستی ذهنی گردشگران (اعم از بهزیستی لذت‌محور و سعادت‌محور) دارند و در ادامه، این بهزیستی به ارتقاء رفتار مسئولانه محیطی منجر می‌شود. در همین راستا، چن و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی بر روی گردشگری روستایی، رابطه معناداری میان پیوند با طبیعت، آگاهی زیست‌محیطی و انتخاب‌های مصرف سبز گزارش کردند.

جمع‌بندی این مطالعات نشان می‌دهد که مؤلفه‌هایی همچون بهزیستی ذهنی، پیوند با طبیعت، تجربه گردشگری و آگاهی زیست‌محیطی نقش قابل توجهی در شکل‌گیری و ارتقاء رفتارهای مسئولانه در میان گردشگران ایفا می‌کنند. با این حال، علی‌رغم گستردگی پژوهش‌ها در این حوزه، شکاف پژوهشی مهمی در بررسی همزمان تأثیر ترکیبی این متغیرها بر رفتار مسئولانه طبیعت‌گردان و سازوکارهای میانجی‌گر آن‌ها وجود دارد. به‌ویژه، رابطه غیرمستقیم میان فراوانی تجربه طبیعت‌گردی و رفتار مسئولانه، از طریق متغیرهای میانجی نظیر «بهزیستی ذهنی» و «پیوند با طبیعت»، در ادبیات داخلی کمتر به‌طور جامع تحلیل شده است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف پر کردن این خلأ علمی، به دنبال بررسی مدل مفهومی جامعی است که بتواند تعامل و تأثیر متقابل این متغیرها را در قالب یک الگوی ساختاری تبیین کند.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی است. گردآوری داده‌ها با بهره‌گیری از دو رویکرد پیمایشی و کتابخانه‌ای صورت گرفته است. جامعه آماری شامل طبیعت‌گردان ایرانی بوده و با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه آماری تعیین گردید؛ روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای و تصادفی ساده انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای الکترونیکی با ساختار بسته و بر اساس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (از "خیلی زیاد" تا "خیلی کم") بوده که طراحی آن عمدتاً مبتنی بر پیشینه نظری و ادبیات موضوع صورت گرفته است. این پرسشنامه شامل ۲۰ گویه که برای اندازه‌گیری ابعاد متغیرها به کار می‌رود. در این مطالعه، متغیر مستقل "تجربه طبیعت‌گردی" که با یک گویه سنجیده شده است برگرفته از ناسی و کریستی (۲۰۰۶)، متغیرهای وابسته شامل "بهزیستی ذهنی" (۹ گویه) از شیو و همکاران (۲۰۲۲)، "پیوند با طبیعت" (۶ گویه) از پری و بناسی (۲۰۰۹)، و "رفتار مسئولانه در طبیعت" (۴ گویه) از مقیمی فر و هالپنی (۲۰۱۶). افزون بر این، ۶ پرسش اولیه برای جمع‌آوری اطلاعات جمعیت‌شناختی (نظیر سن، جنسیت، سطح تحصیلات، مقصد سفر، نوع سفر، و وسیله نقلیه مورد استفاده) در ابتدای پرسشنامه گنجانده شده است.

یافته‌های تحقیق

بر اساس داده‌های جدول ۱، از مجموع شرکت‌کنندگان در پژوهش، ۱۳۷ نفر مرد و ۲۷۳ نفر زن بوده‌اند. از نظر توزیع سنی، ۵۸ درصد از پاسخ‌دهندگان در بازه سنی ۱۸ تا ۲۷ سال، ۳۱ درصد در گروه سنی ۲۸ تا ۳۷ سال، ۹ درصد در محدوده ۳۸ تا ۴۷ سال، ۱ درصد در گروه سنی ۴۸ تا ۵۷ سال، و حدود ۰.۲ درصد نیز در گروه سنی بالای ۵۸ سال قرار داشته‌اند. در زمینه تجربه انواع سفر، ۷.۸ درصد از افراد سفرهای انفرادی، ۵۵.۶ درصد سفرهای گروهی و ۳۶.۶ درصد نیز هر دو نوع سفر انفرادی و گروهی را تجربه کرده‌اند. در خصوص ترجیحات گردشگری، ۲۱ درصد از پاسخ‌گویان علاقه‌مند به مناطق کوهستانی، ۲۸ درصد به جنگل، ۱۹.۸ درصد به نواحی کویری، دشت و دره‌ها، ۲۲ درصد به بافت داخلی روستا، و ۹ درصد نیز علاقه‌مند به مناطق ساحلی و دریایی بوده‌اند. از منظر سطح تحصیلات، تقریباً ۲۴ درصد دارای مدرک دیپلم، ۴۶ درصد دارای فوق‌دیپلم، ۴۵ درصد دارای مدرک کارشناسی، و ۲۶ درصد نیز در سطوح تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) قرار داشته‌اند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی گویه‌های جمعیت شناختی

اطلاعات جمعیت شناختی	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۱۳۷
	زن	۲۷۳
سن	۱۸ تا ۲۷ سال	۲۳۹
	۲۸ تا ۳۷ سال	۱۲۹
	۳۸ تا ۴۷ سال	۳۶
	۴۸ تا ۵۷ سال	۵
	۵۸ تا ۶۷ سال	۱
	انفرادی	۳۲
نوع سفر	گروهی	۲۲۸
	هر دو	۱۵۰
	کوهستان	۸۷
مقصد	جنگل	۱۱۵
	کویر، دره‌ها، دشت‌ها	۸۱
	روستا	۹۰
	ساحل و دریا	۳۷
وسیله نقلیه	پیمایش پیاده	۱۷۶
	ماشین و موتور سیکلت	۱۴۹
	دوچرخه	۱۳
	قایق و کشتی	۷۲
	زیر دیپلم و دیپلم	۹۸
تحصیلات	فوق دیپلم	۱۹
	لیسانس	۱۸۶
	فوق لیسانس	۹۵
	دکتری	۱۲
کل	۴۱۰	۱۰۰

- نتایج مقایسه میانگین

به منظور دقت بخشی بیشتر به یافته‌های پژوهش و تحلیل دقیق تر روابط میان متغیرها، مقایسه میانگین‌ها میان گروه‌های مختلف پاسخ‌دهندگان صورت گرفته است. در این راستا، از آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای بررسی و ارزیابی مقادیر متغیرهای مطرح در مدل مفهومی تحقیق استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۲ ارائه شده‌اند.

جدول ۲- مقایسه میانگین متغیرها

متغیر	t	میانگین	درجه آزادی df	Sig. (2- tailed)	حد بالا	حد پایین
تجربه قبلی طبیعت گردی	۶/۳۲۷	۲/۲۹۲۷	۴۰۹	۰/۰	۰/۲۰۱۷	۰/۳۸۳۴
رفتار مسوولانه طبیعت گردان	۵۲/۷۲۱	۴/۴۹۵۱	۴۰۹	۰/۰	۱/۴۳۹۴	۱/۵۵۰۹
پیوند با طبیعت	۲۷/۲۶۳	۲/۸۱۵۲	۴۰۹	۰/۰	۰/۷۵۶۵	۰/۸۷۴۰
بهبودی ذهنی	۴۹/۵۲۱	۴/۴۳۵۲	۴۰۹	۰/۰	۱/۳۷۸۳	۱/۴۹۲۲

با توجه به این که سطح معناداری (Sig) همه متغیرهای مورد بررسی کمتر از ۰.۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که میانگین آن‌ها با مقدار مفروض آزمون (میانگین نظری) تفاوت معنادار دارد. علاوه بر این، حدود بالا و پایین بازه اطمینان برای همه متغیرها مثبت گزارش شده‌اند که نشان‌دهنده بزرگ‌تر بودن میانگین مشاهده‌شده نسبت به مقدار معیار است. در ادامه، مقایسه میان متغیرها نیز انجام شده و یافته‌ها حاکی از آن است که متغیر «رفتار مسئولانه طبیعت‌گردان» بالاترین میانگین را در بین متغیرهای مدل داراست. به عبارتی، پاسخ‌گویان در این متغیر نمره‌ای بالاتر از میانگین نظری ارائه داده‌اند. سایر نتایج مربوط به میانگین متغیرها در جدول مربوطه ارائه شده‌اند. به‌طور کلی، میانگین همه متغیرهای مورد مطالعه، با اختلاف معنادار آماری، بالاتر از حد میانگین نظری بوده است.

مقایسه میانگین متغیرها در بین گروه‌های مختلف

برای مقایسه میانگین نمرات متغیرها در گروه‌هایی با دو سطح، از آزمون تی مستقل استفاده شد. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که میانگین نمره مردان در ابعاد «پیوند با طبیعت» و «بهبودی ذهنی» به‌طور معناداری بالاتر از زنان است. در مقابل، زنان در متغیر «تجربه قبلی طبیعت‌گردی» نمره میانگین بالاتری نسبت به مردان کسب کرده‌اند. در خصوص متغیر «رفتار مسئولانه طبیعت‌گردی»، تفاوت معناداری بین دو گروه جنسیتی مشاهده نشد (جدول ۳).

جدول ۳- مقایسه میانگین ابعاد مدل مفهومی بین مردان و زنان

جنس	متغیر	تجربه قبلی طبیعت‌گردی	رفتار مسئولانه طبیعت‌گردان	پیوند با طبیعت	بهبودی ذهنی
مرد		۲/۲۵۵	۴/۴۹۴	۳/۹۰۶	۴/۴۶۶
زن		۳/۳۱۱	۴/۴۹۵	۳/۷۶۹	۴/۴۱۹

مطابق با داده‌های ارائه‌شده در جدول ۴، مقایسه ابعاد چهارگانه مدل مفهومی پژوهش بر اساس جنسیت و سطوح مختلف تحصیلی انجام شده است. نتایج حاکی از آن است که در سطح تحصیلات دیپلم و پایین‌تر، کلیه پاسخ‌گویان مرد بوده‌اند و در این گروه، بالاترین میانگین نمره مربوط به بُعد «رفتار مسئولانه طبیعت‌گردی» با مقدار ۴/۴۵ مشاهده شده است. در سطح فوق‌دیپلم نیز، همگی شرکت‌کنندگان مرد بوده‌اند و مشابه گروه قبلی، بیشترین میانگین نمره در متغیر «رفتار مسئولانه» به دست آمده که برابر با ۴/۶ است. در گروه دارای مدرک کارشناسی، میانگین نمرات مردان در همگی ابعاد مدل مفهومی نسبت به زنان بالاتر گزارش شده است. در این سطح نیز متغیر «رفتار مسئولانه» با میانگین ۴/۵۶ در صدر قرار دارد. در سطح تحصیلات کارشناسی ارشد، همه پاسخ‌گویان زن بوده‌اند و در این سطح نیز «رفتار مسئولانه طبیعت‌گردی» با میانگین ۴/۵ بالاترین مقدار را در میان ابعاد مدل به خود اختصاص داده است. در نهایت، در سطح دکتری که پاسخ‌گویان آن نیز همگی زن بوده‌اند، بالاترین میانگین مربوط به بُعد «بهبودی ذهنی» با مقدار ۴/۶۲ گزارش شده است (جدول ۴).

جدول ۴- مقایسه میانگین ابعاد مدل مفهومی بین مردان و زنان در سطوح تحصیلی مختلف

سطح تحصیلات	متغیر	جنس	میانگین
پیوند با طبیعت		مرد	۳/۸۸۵۲
		زن	-
رفتار مسئولانه طبیعت‌گردان		مرد	۴/۴۵۹۲
		زن	-
زیر دیپلم و دیپلم	بهبودی ذهنی	مرد	۴/۴۴۲۲
		زن	-
تجربه قبلی طبیعت‌گردی		مرد	۳/۸۳۷
		زن	-
فوق دیپلم	پیوند با طبیعت	مرد	۴/۰۹۸۷
		زن	-

۴/۶۰۵۲	مرد	رفتار مسوولانه طبیعت گردان	
-	زن		
۴/۵۰۸۸	مرد	بهزیستی ذهنی	
-	زن		
۳/۵۲۶۲	مرد	تجربه قبلی طبیعت گردی	
-	زن		
۳/۸۲۵۰	مرد	پیوند با طبیعت	
۳/۷۴۱۷	زن		
۴/۵۶۲۵	مرد	رفتار مسوولانه طبیعت گردان	لیسانس
۴/۴۸۴۹	زن		
۴/۵۴۴۴	مرد	بهزیستی ذهنی	
۴/۴۲۰۳	زن		
۳/۳۵۰۰	مرد	تجربه قبلی طبیعت گردی	
۳/۳۰۷۳	زن		
-	مرد	پیوند با طبیعت	
۳/۸۰۳۹	زن		
-	مرد	رفتار مسوولانه طبیعت گردان	فوق لیسانس
۴/۵۰۵۲	زن		
-	مرد	بهزیستی ذهنی	
۴/۳۹۳۰	زن		
-	مرد	تجربه قبلی طبیعت گردی	
۳/۲۵۲۶	زن		
-	مرد	پیوند با طبیعت	
۳/۸۸۵۴	زن		
-	مرد	رفتار مسوولانه طبیعت گردان	دکتری و بالاتر
۴/۵۶۲۵	زن		
-	مرد	بهزیستی ذهنی	
۴/۶۲۰۴	زن		
-	مرد	تجربه قبلی طبیعت گردی	
۳/۸۳۳۳	زن		

مدل اندازه گیری پژوهش

بررسی پیش شرط نرمال بودن داده‌ها

پیش شرط نرمال بودن داده‌ها با نرم افزار AMOS انجام شد و با توجه به نتایج به دست آمده از معادلات ساختاری باید skew

بین ۳- و ۳ و kurt بین ۱۰- و ۱۰ باشد (پهلوان شریف و شریف‌نیا، ۱۴۰۱).

جدول ۵- آزمون نرمال بودن داده‌ها

Variable	min	max	skew	c.r.	kurtosis	c.r.
EXP	۱	۵	-۰/۰۷۶	-۰/۶۲۵	-۰/۰۳۲	-۰/۱۳۳
HWB5	۱	۵	-۱/۹۴۵	-۱۶/۰۸۰	۴/۶۱۹	۱۹/۰۹۰
HWB1	۱	۵	-۱/۳۱۸	-۱۰/۸۹۹	۱/۴۱۶	۵/۸۵۴
EWB1	۱	۵	-۰/۹۲۵	-۷/۶۴۴	-۰/۲۵۵	۱/۲۵۴
EWB2	۱	۵	-۱/۱۷۳	-۹/۷۰۰	-۰/۹۸۳	۴/۰۶۴
EWB3	۱	۵	-۰/۹۸۳	-۸/۱۲۵	-۰/۱۷۷	-۰/۷۳۱
EWB4	۱	۵	-۱/۱۷۷	-۹/۷۳۱	۱/۳۵۶	۵/۶۰۳
HWB2	۱	۵	-۱/۴۲۵	-۱۱/۷۷۹	۲/۴۹۱	۱۰/۲۹۶

Variable	min	max	skew	c.r.	kurtosis	c.r.
HWB3	۱	۵	-۲/۱۱۳	-۱۷/۴۶۹	۶/۱۵۷	۲۵/۴۴۸
HWB4	۱	۵	-۲/۰۱۵	-۱۶/۶۵۶	۵/۵۵۶	۲۳/۴۲۸
Peb5	۱	۵	-۱/۵۸۸	-۱۳/۱۲۷	۲/۵۷۲	۱۰/۶۳۰
Peb4	۱	۵	-۱/۶۱۴	-۱۳/۳۴۰	۲/۸۷۸	۱۱/۸۹۷
Peb3	۱	۵	-۱/۱۲۱	-۹/۲۶۶	-۰/۸۵۱	۳/۵۱۸
Peb2	۱	۵	-۱/۶۹۲	-۱۳/۹۸۵	۳/۳۳۰	۱۳/۷۶۵
CN11	۱	۵	-۱/۱۰۲	-۹/۱۰۷	-۰/۷۹۵	۳/۲۸۷
CN10	۱	۵	-۱/۱۰۳	-۹/۱۱۷	-۰/۸۲۵	۳/۴۱۰
CN9	۱	۵	-۱/۰۹۶	-۹/۰۶۰	۱/۰۹۳	۴/۵۱۶
CN8	۱	۵	۰/۸۲۳	-۶/۸۰۲	-۰/۱۹۴	-۰/۸۰۲
CN7	۱	۵	-۱/۱۶۳	-۹/۶۱۷	-۰/۸۸۵	۳/۶۵۹
CN5	۱	۵	-۱/۳۰۱	-۱۰/۷۵۵	۱/۵۲۷	۶/۳۱۱
Multivariate					۱/۹۰۲	۷/۸۶۱۵

پیش شرط نرمال بودن داده‌ها با توجه به جدول فوق تایید می‌شود.

- تحلیل عاملی مرتبه دوم

با اجرای تحلیل عاملی تاییدی یا CFA1 مدل ارائه شده را با مدلی که در دنیای واقعی وجود دارد مقایسه می‌کنند. در واقع CFA به دنبال نیکویی برازش مدل یا همان تاییدی بر مدل ارائه شده مشابه با جمعیت مورد مطالعه است (پهلوان شریف و شریف نیا، ۱۴۰۱). در این پژوهش بهزیستی ذهنی با دو بعد سعادت‌گرا و لذت‌گرا مورد آزمون قرار گرفت. در تحلیل عاملی مرتبه دوم ضمن تایید کلیت معیارها، نتایج به شکل زیر ارائه می‌شود:

برای بهزیستی لذت‌گرا پایایی سازه‌ای ۰/۸۱۹، واریانس استخراجی ۰/۶۹۱، حداکثر واریانس به اشتراک گذاشته شده ۰/۴۲۶، بیشترین مقدار R(H) ۰/۹۲۵. برای بهزیستی سعادت‌گرا پایایی سازه‌ای ۰/۸۸۷، واریانس استخراجی ۰/۶۶۴، حداکثر واریانس به اشتراک گذاشته شده ۰/۴۲۶، بیشترین مقدار R(H) ۰/۸۹۳، می‌باشد. بارهای عاملی معنادار و بالاتر از ۰/۷ و شاخص‌های برازش هم خوب- پایایی ترکیبی و روایی هم تایید می‌شوند (جدول ۶ و ۷).

جدول ۶- نتیجه اعتبار تحلیل عاملی مرتبه دوم

شاخص اول	شاخص دوم	همبستگی
بهزیستی ذهنی	بهزیستی لذت‌گرا	۰/۸۳۲
	بهزیستی سعادت‌گرا	۰/۸۱۵

جدول ۷- شاخص‌های برازش هم خوب پایایی ترکیبی و روایی

متغیر	پایایی سازه‌ای (CR)	واریانس استخراجی (AVE)	حداکثر واریانس به اشتراک گذاشته شده (MSV)	بیشترین مقدار R(H)	بهزیستی لذت‌گرا	بهزیستی سعادت‌گرا
بهزیستی لذت‌گرا (HWB)	۰/۹۱۸	۰/۶۹۱	۰/۴۲۶	۰/۹۲۵	۰/۸۳۲	۰/۸۱۵
بهزیستی سعادت‌گرا (EWB)	۰/۸۸۷	۰/۶۶۴	۰/۴۲۶	۰/۸۹۳	۰/۶۵۳	۰/۸۱۵

۵-۳-۱-۳-تحلیل عاملی تاییدی مرتبه اول

بارهای عاملی استاندارد شده بین مولفه‌ها و زیرمولفه‌های رفتار مسئولانه طبیعت‌گردان در تحلیل عاملی مرتبه اول حاکی است بارهای عاملی همه متغیرهای پنهان بین ۰/۷۱۲ تا ۰/۸۲۸ و بیشتر از ۰/۴ است و از اعتبار کافی برخوردار هستند (جدول ۸ و ۹).

جدول ۱۰- پایایی و روایی متغیرهای پژوهش

رفتار مسئولانه زیست محیطی	پایایی سازه‌ای (CR)	وارفانس استخراجی (AVE)	حداکثر واریانس به اشتراک گذاشته شده (MSV)	بیشترین مقدار R(H)	پیوند با طبیعت	رفتار مسئولانه زیست محیطی
بهریستی ذهنی	۰/۸۶۰	۰/۵۰۷	۰/۴۲۷	۰/۸۶۳	پیوند با طبیعت	۰/۷۱۲
	۰/۸۰۹	۰/۵۱۸	۰/۲۲۲	۰/۸۳۱	رفتار مسئولانه زیست محیطی	۰/۷۲۰
	۰/۸۱۰	۰/۶۸۶	۰/۴۲۷	۰/۹۰۶	بهریستی ذهنی	۰/۴۷۱

جدول ۹- نتیجه اعتبار افتراقی تحلیل عاملی

شاخص	گویه	همبستگی
پیوند با طبیعت	سوال ۱	۰/۷۱۹
	سوال ۲	۰/۷۲۸
	سوال ۳	۰/۶۲۴
	سوال ۴	۰/۷۳۴
	سوال ۵	۰/۷۰۵
	سوال ۶	۰/۷۵۴
رفتار مسئولانه زیست محیطی	سوال ۱	۰/۶۸۱
	سوال ۲	۰/۵۷۵
	سوال ۳	۰/۷۸۸
	سوال ۴	۰/۸۱۱
	سوال ۱	۰/۷۷۱
	سوال ۲	۰/۷۷۶
لذت‌گرا	سوال ۳	۰/۸۸۶
	سوال ۴	۰/۸۶۵
	سوال ۵	۰/۸۵۴
	سوال ۱	۰/۷۶۷
	سوال ۲	۰/۷۹۲
سعادت‌گرا	سوال ۳	۰/۸۶۴
	سوال ۴	۰/۸۳۳

شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری

- شاخص‌های برازش مطلق

از شاخص‌های پیشنهادی کلاین و سان، برای تحلیل مدل استفاده شده است. شاخص χ^2 پرکاربردترین و در عین حال، پایه و اساس سایر شاخص‌ها محسوب می‌شود. هر چه مقدار مجذور کای به صفر نزدیک‌تر باشد، نشان دهنده برازش بهتر مدل است. از آن جا که مقدار مجذور کای تحت تاثیر حجم نمونه و تعداد روابط مدل قرار می‌گیرد و مقدار آن بزرگ می‌شود، بنابراین با اتکا بر مقدار مجذور کای نمی‌توان به نتایج مطلوب دست یافت. در نتیجه در کنار این شاخص، از شاخص‌های دیگری نیز برای برازش مدل‌ها استفاده می‌شود. شاخص دیگری که برای از میان برداشتن محدودیت مجذور کای معرفی شده، شاخص χ^2/df است که اگر کوچک‌تر از ۳ باشد، نشانگر برازندگی الگو است و تا مقدار ۵ قابل قبول است. در جدول ۱۰ نتایج تحلیل ساختاری و شاخص‌های برازش نشان دهنده مقدار CMIN یا کای اسکوتر به دست آمده ۴۳۶ است؛ همچنین مقدار کای اسکور نسبی CMIN/DF که از تقسیم کای بر درجه آزادی محاسبه می‌شود و در مدل اصلاح شده فوق ۲/۶۴ به دست آمده است که نتیجه قابل قبولی را برای مدل نشان می‌دهد.

جدول ۱۰- خلاصه نتایج برازش مدل برای شاخص کای اسکوتر (CMIN) و کای اسکوتر نسبی

Model	NPAR	CMIN	DF	P	CMIN/DF
effect Mediation	۶۵	۲۷۷/۴۳۶	۱۶۵	...	۶۴۴/۲
Saturated model	۲۳۰	۰/۰۰۰	.		
Independence model	۴۰	۳۷۵/۴۵۴۳	۱۹۰	۰/۰۰۰	۹۱۲/۲۳

- شاخص‌های برازش تطبیقی

بررسی شاخص‌های تطبیقی پس از شاخص‌های برازش مطلق دومین گام در بررسی قابل قبول بودن مدل است. نتایج تحلیل برای شاخص‌های تطبیقی در جدول زیر نشان داده شده است. این شاخص‌ها مقادیری بین ۰ تا ۱ را به خود می‌گیرند و مقادیر بیشتر از ۰/۹ در اغلب منابع به عنوان مقادیر قابل قبول تفسیر می‌گردد. بر این اساس می‌توان گفت که شاخص برازش افزایشی (IFI)، شاخص برازش توکر-لوئیس (TLI) و شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI) بیشتر از ۰/۹ است که برازش تطبیقی سازه‌ها تایید می‌شود (جدول ۱۱).

جدول ۱۱- خلاصه نتایج برازش مدل برای شاخص‌های برازش تطبیقی (Baseline Comparisons)

Model	NFI Delta1	RFI rho1	IFI Delta2	TLI rho2	CFI
effect Mediation	۹۰۴/	۸۸۹/	۹۳۸/	۹۲۸/	۹۳۸/
Saturated model	۱/۰۰۰		۱/۰۰۰		۱/۰۰۰
Independence model	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

- شاخص‌های برازش مقتصد

جدول زیر مقدار RMSEA را نشان می‌دهد و این مقدار برای برازش باید کوچکتر از ۰/۰۷ باشد که مقادیر مشاهده شده در مدل، کوچکتر از مقدار استاندارد و نشان از برازش سازه‌ها دارد (جدول ۱۲).

جدول ۱۲- خلاصه نتایج برازش مدل برای شاخص‌های مقتصد (RMSEA)

Model	RMSEA	LO 90	HI 90	PCLOSE
effect Mediation	/۰۶۳	/۰۵۶	/۰۷۱	/۰۰۱
Independence model	/۲۳۷	/۲۳۱	/۲۴۳	/۰۰۰

طبق نتایج درج شده در جدول ۱۳، همه شاخص‌های برازش در حد مطلوب قرار دارند و می‌توان عنوان کرد که سازه‌ها و مدل‌های آزمون شده برازش مناسبی با داده‌های گردآوری شده دارند و ساختار عاملی پرسشنامه تایید می‌شود (جدول ۱۳).

جدول ۱۳- شاخص‌های برازش مدل ساختاری

منبع	میزان قابل قبول	مقدار حاصل شده مدل	شاخص‌های برازش
هایر و همکاران ۲۰۹۹	<۳	۲/۶۴۴	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)
مایرز و همکاران ۲۰۰۵	<۰/۰۸	۰/۰۶۳	ریشه میانگین مربعات خطای تقریب (RMSEA)
هاچر ۱۹۹۴	<۰/۹	۰/۹۳۸	شاخص خوب بودن تناسب (GFI)
مایرز و همکاران ۲۰۰۵	>۰/۹	۰/۹۳۸	شاخص تناسب افزایشی (IFI)
مایرز و همکاران ۲۰۰۵	>۰/۹	۰/۹۲۸	شاخص تناسب غیر هنجار (TLI)

- تاثیر متغیر تجربه قبلی طبیعت گردی بر رفتار مسئولانه طبیعت گردان، مقدار ضریب مسیر ۱ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار (P-value) کمتر از ۰/۰۵ است می توان گفت که این مقدار در سطح خطای ۰/۰۵ معنی دار است. نتایج مشابه تاجر و دمیر، ۲۰۲۲؛ هشتمی، قیطوری و شادفر، ۲۰۲۲؛ کولورانتی و همکاران ۲۰۲۱ است.
- تاثیر متغیر پیوند با طبیعت بر رفتار مسئولانه طبیعت گردان، مقدار ضریب مسیر ۰/۳۴۷ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار (P-value) کمتر از ۰/۰۵ است می توان گفت که این مقدار در سطح خطای ۰/۰۵ معنی دار است. در راستای تایید نتایج پژوهش شیو و همکاران، ۲۰۲۲؛ چنگ و همکاران، ۲۰۲۲؛ چنو همکاران، ۲۰۲۳، ارتباط بین ارتقای حس پیوند طبیعت گردان جامعه آماری ما با طبیعت در بهبود رفتار مسئولانه زیست محیطی آنان مشهود است و بیشترین اثر را در بین متغیرها دارد.
- تاثیر متغیر بهزیستی ذهنی بر رفتار مسئولانه طبیعت گردان، مقدار ضریب مسیر ۰/۳۲۷ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار (P-value) کمتر از ۰/۰۵ است می توان گفت که این مقدار در سطح خطای ۰/۰۵ معنی دار است. پس می توانیم بگوییم که طبیعت گردان این پژوهش با افزایش سطح بهزیستی ذهنی، رفتار مسئولانه تری را نسبت به طبیعت از خود بروز می دهند در نتیجه فرضیه سوم تایید می شود.
- تاثیر تجربه قبلی طبیعت گردی بر پیوند با طبیعت، مقدار ضریب مسیر ۰/۲۳۸ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار (P-value) از ۰/۰۵ کمتر است می توان گفت که این مقدار در سطح خطای ۰/۰۵ معنی دار است. این نتایج همراستا با علیقلی زاده فیروزجانی و همکاران، ۱۳۹۴؛ معصومی دهقی و پرندک ۱۴۰۰؛ کانلر و همکاران، ۲۰۲۱؛ سو و همکاران ۲۰۲۰؛ لی و همکاران، ۲۰۱۳ است.
- تاثیر فراوانی تجربه طبیعت گردی بر پیوند با بهزیستی ذهنی، مقدار ضریب مسیر ۰/۳۳۶ برآورد شده است. با توجه به اینکه مقدار (P-value) از ۰/۰۵ کمتر است می توان گفت که این مقدار در سطح خطای ۰/۰۵ معنی دار است. این پژوهش همراستا با زینس و پونکنی ۲۰۲۲؛ گیلبرت و عبدالله، ۲۰۰۴؛ کوآن و لی، ۲۰۲۰؛ یو و همکاران، ۲۰۲۱؛ رایان و دسی، ۲۰۰۱؛ گائو، هویتز و پاتوارکا، ۲۰۱۸ و رحمانی و همکاران، ۲۰۱۸، ارتباط مستقیم بین تجربه قبلی انواع گردشگری و بهزیستی ذهنی طبیعت گردان را تایید می کند. به طوری که با افزایش فراوانی تجربه طبیعت گردی، سطح بهزیستی ذهنی فرد طبیعت گرد ارتقا پیدا می کند.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش به بررسی عوامل مؤثر بر رفتار مسئولانه زیست محیطی طبیعت گردان پرداخته است. با توجه به تنوع اقلیمی، غنای فرهنگی و وجود چشم اندازهای طبیعی گسترده در ایران، در سال های اخیر رشد چشمگیر گردشگری طبیعی اتفاق افتاده است. این پدیده، علی رغم پیامدهای مثبت اقتصادی و فرهنگی، با چالش های زیست محیطی قابل توجهی همراه است. در این راستا، حفاظت از منابع طبیعی و صیانت از میراث اکولوژیک به منظور تضمین پایداری آن برای نسل های آینده، به یک ضرورت استراتژیک تبدیل شده است. در چارچوب نظری این مطالعه، سه متغیر «تجربه قبلی طبیعت گردی»، «پیوند با طبیعت» و «بهزیستی ذهنی» به عنوان عوامل پیش بینی کننده رفتار مسئولانه زیست محیطی در نظر گرفته شدند و مدل مفهومی پژوهش بر اساس مرور نظام مند ادبیات موجود تدوین گردید. داده های مورد نیاز از طریق پرسشنامه های استاندارد جمع آوری و با استفاده از روش های آماری توصیفی و استنباطی (از جمله مدل یابی معادلات ساختاری در نرم افزار AMOS) تحلیل شدند. نکته تمایز این پژوهش نسبت به مطالعات پیشین، تمرکز آن بر ابعاد کمتر مورد توجه در ادبیات گردشگری پایدار، به ویژه نقش میانجی گری متغیرهای روان شناختی در شکل گیری رفتار محیط زیستی مسئولانه است. یافته ها نشان می دهد که فراوانی تجربه طبیعت گردی به تنهایی پیش بینی کننده معناداری برای رفتار مسئولانه نیست؛ بلکه این رابطه تنها در صورت حضور متغیرهای میانجی «پیوند با طبیعت»

و «بهبودی ذهنی» معنی دار می‌شود. این یافته برجسته می‌سازد که کیفیت و زمینه تجربه، نه صرفاً تعداد آن، در شکل‌گیری رفتارهای پایدار محیط‌زیستی تعیین‌کننده است. نتایج تحلیل‌ها حاکی از آن است که پیوند با طبیعت اثر مستقیم و مثبتی بر رفتار مسئولانه زیست‌محیطی دارد. افرادی که سطح بالاتری از این سازه روان‌شناختی را گزارش می‌کنند، تمایل بیشتری به انجام رفتارهایی مانند جمع‌آوری زباله، رعایت مسیرهای تعیین‌شده و اجتناب از آسیب‌رساندن به اکوسیستم‌های محلی نشان می‌دهند. همچنین، سطح بهبودی ذهنی - شامل ابعاد لذت‌محور و سعادت‌محور - با رفتار مسئولانه زیست‌محیطی رابطه مثبت و معناداری دارد. علاوه بر این، تجربه مکرر طبیعت‌گردی به صورت غیرمستقیم از طریق افزایش پیوند با طبیعت، رفتار مسئولانه را تقویت می‌کند. به عبارت دیگر، فراوانی تجربه به‌عنوان یک عامل تسهیل‌کننده برای تعمیق ارتباط عاطفی و شناختی فرد با محیط طبیعی عمل می‌نماید که در نهایت منجر به الگوهای رفتاری پایدارتر می‌شود. هم‌زمان، این تجربه‌ها به‌طور مستقیم به ارتقای بهبودی ذهنی منجر شده و این ارتقاء نیز، از طریق مسیر غیرمستقیم، بر رفتار مسئولانه تأثیر می‌گذارد. تحلیل‌های مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) در محیط AMOS نشان داد که متغیرهای «پیوند با طبیعت» و «بهبودی ذهنی» به‌صورت میانجی‌گری کامل در رابطه بین تجربه طبیعت‌گردی و رفتار مسئولانه زیست‌محیطی عمل می‌کنند. این یافته، اهمیت کلیدی این دو سازه روان‌شناختی را در طراحی مداخلات آموزشی، برنامه‌های گردشگری پایدار و سیاست‌گذاری‌های محیط‌زیستی برجسته می‌سازد و پیشنهاد می‌کند که تقویت این متغیرها می‌تواند به‌عنوان یک استراتژی مؤثر در جهت ترویج گردشگری مسئولانه و تربیت طبیعت‌گردان آگاه و مسئولیت‌پذیر مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- امینی‌زاده، احمد. (۱۴۰۰). تاثیر بهبودی ذهنی گردشگران بر لذت از مقصد گردشگری مطالعه موردی: گردشگری استان آذربایجان شرقی. پنجمین کنگره بین‌المللی توسعه کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری ایران. <https://civilica.com/doc/1276164>
- پهلوان‌شیرین، سعید، و شریف‌نیا، حمید. (۱۴۰۱). تحلیل عامل و مدل‌سازی معادلات ساختاری، تهران: جامعه‌نگر.
- سلیمانی، حسین، و ترکی هرچگانی، معصومه. (۱۴۰۲). اثرات گردشگری غیر مسیولانه بر روی محیط زیست مناطق روستایی از دیدگاه ساکنین (مطالعه موردی: شهرستان سامان، دهستان هوره، روستای مارکده) هفدهمین همایش ملی جغرافیا و محیط زیست. <https://civilica.com/doc/1671015>
- محمدی، سعدی، طلعتی، مرضیه، محمدی، ارکان. (۱۳۹۷). سنجش رابطه مشارکت در فعالیت‌های گردشگری با بهبودی ذهنی زنان روستایی (مطالعه موردی: منطقه اورامان). فصلنامه زن در توسعه و سیاست. ۱۵(۴)، ۵۶۹-۵۹۵. <https://www.sid.ir/paper/55292/fa>
- معصومی‌دهقی، مجید، پزندک، سپیده. (۱۴۰۰). بررسی رفتار محیط‌زیستی گردشگران طبیعت‌گردی (مطالعه موردی: گلستان کوه خوانسار) نهمین کنفرانس بین‌المللی ترفندهای مدرن مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری با رویکرد رشد کسب و کارها. <https://civilica.com/doc/1241467>

- Cajiao, D., Leung, Y.-F., Larson, L. R., Tejedro, P., & Benayas, J. (2022). Tourists' motivations, learning, and trip satisfaction facilitate pro-environmental outcomes of the Antarctic tourist experience. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 37, 100454. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100454>
- Chen, J., Huang, Y., Wu, E. Q., Ip, R., & Wang, K. (2023). How does rural tourism experience affect green consumption in terms of memorable rural-based tourism experiences, connectedness to nature and environmental awareness? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 54, 166-177. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.12.006>
- Cheng, T.-M., C. Wu, H., & Huang, L.-M. (2013). The influence of place attachment on the relationship between destination attractiveness and environmentally responsible behavior for island tourism in Penghu, Taiwan. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(8), 1166-1187.

- Coelho, M., Gosling, M., & Almeida, A. S. (2018). Tourism experiences: Core processes of memorable trips. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 37, 11-22. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.08.004>
- Coelho, M., Gosling, M., & Almeida, A. S. (2018). Tourism experiences: Core processes of memorable trips. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 37, 11-22.
- Farkic, J., Isailovic, G., & Taylor, S. (2021). Forest bathing as a mindful tourism practice. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 2(2). <https://doi.org/10.1016/j.annale.2021.100028>
- Farkic, J., Isailovic, G., & Taylor, S. (2021). Forest bathing as a mindful tourism practice. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 2(2).
- Gao, M., Havitz, M. E., & Potwarka, L. R. (2018). Exploring the Influence of Family Holiday Travel on the Subjective Well-being of Chinese Adolescents. *Journal of China Tourism Research*, 16(1), 45-61. DOI:[10.1080/19388160.2018.1513883](https://doi.org/10.1080/19388160.2018.1513883)
- Gilbert, D., & Abdullah, J. (2004). Holidaytaking and the Sense of Well-Being. *Annals of Tourism Research*, 31(1), 103-121. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2003.06.001>
- Gilbert, D., & Abdullah, J. (2004). Holidaytaking and the Sense of Well-Being. *Annals of Tourism Research*, 31(1), 103-121.
- Heshmati, M., Gheitury, M., & Shadfar, S. (2022). Factors affecting possibility of ecotourism development and sustaining natural resources using SWOT approach in west Iran. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 10(2), 173-183. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2022.03.004>
- Hunt, C. A., & Harbor, L. C. (2019). Pro-environmental tourism: Lessons from adventure, wellness and eco-tourism (AWE) in Costa Rica. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2018.11.007>
- Kularatne, T., Wilson, C., Lee, B., & Hoang, V.-N. (2021). Tourists' before and after experience valuations: A unique choice experiment with policy implications for the nature-based tourism industry. *Economic Analysis and Policy*, 69, 529-543. DOI: [10.1016/j.eap.2021.01.002](https://doi.org/10.1016/j.eap.2021.01.002)
- Kunjuraman, V., Hussin, R., & Aziz, R. C. (2022). Community-based ecotourism as a social transformation tool for rural community: A victory or a quagmire? *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 39.
- Lee, T. H., & Jan, F.-H. (2023). How do smart tourism experiences affect visitors' environmentally responsible behavior? Influence analysis of nature-based tourists in Taiwan. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 55, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.02.016>
- Lee, T. H., Jan, F.-H., & Yang, C.-C. (2013). Conceptualizing and measuring environmentally responsible behaviors from the perspective of community-based tourists. *Tourism Management*, 36, 454-468. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.09.012>
- Lee, T. H., Jan, F.-H., & Yang, C.-C. (2013). Conceptualizing and measuring environmentally responsible behaviors from the perspective of community-based tourists. *Tourism Management*, 36, 454-468.
- Lee, W., & Jeong, C. (2021). Distinctive roles of tourist eudaimonic and hedonic experiences on satisfaction and place attachment: Combined use of SEM and necessary condition analysis. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47, 58-71. DOI:[10.1016/j.jhtm.2021.02.012](https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.02.012)
- Lee, W., & Jeong, C. (2021). Distinctive roles of tourist eudaimonic and hedonic experiences on satisfaction and place attachment: Combined use of SEM and necessary condition analysis. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47, 58-71.

- Li, Q., & Wu, M. (2020). Tourists' pro-environmental behaviour in travel destinations: benchmarking the power of social interaction and individual attitude. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(9), 1371-1389. DOI:[10.1080/09669582.2020.1737091](https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1737091)
- Liu, J., Kiesewetter, G., Klimont, Z., Cofala, J., Heyes, C., Schöpp, W., Zhu, T., Cao, G., Gomez Sanabria, A., Sander, R., Guo, F., Zhang, Q., Nguyen, B., Bertok, I., Rafaj, P., & Amann, M. (2019). Mitigation pathways of air pollution from residential emissions in the Beijing-Tianjin-Hebei region in China. *Environment International*, 125, 236-244.
- Ohe, Y., Ikei, H., Song, C., & Miyazaki, Y. (2017). Evaluating the relaxation effects of emerging forest-therapy tourism: A multidisciplinary approach. *Tourism Management*, 62, 322-334. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.04.010>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology*.
- Su, L., Hsu, M. K., & Boostrom, R. E. (2020). From recreation to responsibility: Increasing environmentally responsible behavior in tourism. *Journal of Business Research*, 109, 557-573. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.12.055>
- Su, L., Hsu, M. K., & Boostrom, R. E. (2020). From recreation to responsibility: Increasing environmentally responsible behavior in tourism. *Journal of Business Research*, 109, 557-573.
- Su, L., Tang, B., & Nawijn, J. (2020). Eudaimonic and hedonic well-being pattern changes: Intensity and activity. *Annals of Tourism Research*, 84. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103008>
- Tajer, E., & Demir, S. (2022). Ecotourism strategy of UNESCO city in Iran: Applying a new quantitative. DOI:[10.1016/j.jclepro.2022.134284](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134284)
- Trelohan, M., François-Lecompte, A., & Gentic, M. (2019). Tourism development or nature protection? Lessons from a cluster analysis based on users of a French nature-based destination. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 39.
- Zhang, K., Wang, H., Wang, J., Li, C., & Zhang, J. (2021). Nature-based experiential learning as a framework for preparing responsible tourism practitioners. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 29. <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2020.100297>.
- Zins, A. H., & Ponocny, I. (2022). On the importance of leisure travel for psychosocial wellbeing. *Annals of Tourism Research*, 93. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2022.103378>